

Динамика на ползването и цените на дървесината за периода 2019 – 2024 г.

Д-р инж. Любчо ТРИЧКОВ – Изпълнителна агенция по горите

Освен като изключително важен елемент от средата, в която живеем, горите са важен суровинен ресурс както за определени сектори от икономиката на страната, така и за населението, живеещо в селските и планинските региони, което използва дървесина за отопление и домакински нужди. Правилното планиране и организация на добива и реализацията на обла дървесина са определящ елемент от устойчивото управление на горите. Освен това те са важен икономически фактор във време, когато много политики и стратегически документи на европейско и национално ниво екологизират тези процеси и дават приоритет на т.нар. позеленяване на икономиката. Развитието и ролята на горите са важен елемент от Европейската зелена сделка, Стратегията на ЕС за горите и Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие – и двете с хоризонт до 2030 г., Националната стратегия за адаптация към изменението на климата и Плана за действие до 2030 г., както и от някои стратегически документи в България, които трябва да бъдат преработени, обсъдени и приети, тъй като са с изтекъл срок. На фона на тези политики и стратегически документи, имащи отношение към горите, през последните няколко години се очертаха няколко кризисни ситуации, довели до стагнация на пазарите на дървесина и продукти от дървесина. Целта на настоящата разработка е кратък обзор на макроикономическата среда в региона на Икономическата комисия за Европа на ООН (UNECE), анализ на динамиката на ползването на обла дървесина в България и пазарната среда, свързана с цените ѝ на първичния пазар, за установяване на съответните тенденции при добива и продажбите ѝ от 2019 до 2024 година. В Икономическата комисия за Европа (ИКЕ) на ООН влизат 56 държави от Европа, Азия и Северна Америка.

Макроикономическата среда и пазарът в региона на ИКЕ и обобщение на пазарните тенденции на ключови горски продукти

В изявление за пазара на горски продукти по време на 82-та сесия на Комитета по горите и горската промишленост (COFFI) е направен коментар относно пазарите на горски продукти в региона на ИКЕ (ЕСЕ/ТИМ/2024/4/след сесия). В него са налице важни обобщения и са разгледани някои перспективи за възможни пазарни тенденции, някои от които ще коментираме по-долу. Трябва да отбележим, че независимо от т.нар. екологизиране и позеленяване на икономиката напоследък, през последната година в световен мащаб правителствата забавиха политиките за климата въпреки по-честите екстремни метеорологични явления и други нарастващи доказателства за въздействието на изменението на климата върху икономиката, общностите и околната среда. Това се дължи и на нарастващата бедност и несигурност, подхранени от пандемията от COVID-19, социално-политическата поляризация, гражданските и военните конфликти и масовата миграция. Икономическите резултати на страните в региона на ИКЕ на ООН варират значително през 2023 година. В Европейския съюз и особено в страните от еврозоната – пряко засегнати от войната на Русия срещу Украйна, се стигна почти до стагнация на пазарите. Въпреки това се очаква икономическият растеж в ЕС да се ускори умерено от 2024 към 2025 г., като растежът се върне в почти всички страни. От 2023 г. инфлацията в страните от региона на ИКЕ спада стабилно, а пазарите на труда като цяло са оживени, подкрепяйки растежа на потреблението на домакинствата. Въпреки че икономическите перспективи в региона като цяло са положителни, потенциалните рискове могат да намалят бъдещите резултати особено ако инфлацията тръгне нагоре.

I. Обобщение на пазарните тенденции на ключови горски продукти

А. Фасонирана мека дървесина предимно от иглолистен дървен материал

Глобалните геополитически събития, войните и напрежението в много региони, но също и проведените през последните години избори бяха фактори, които допълнително повлияха на пазарите, търговията и доставките. През 2023 и първата половина на 2024 г. пазарните условия в Северна Америка и Европа като цяло бяха слаби.

Потреблението на фасонирана иглолистна дървесина в Европа през 2023 г. е най-ниското за последните 5 години със спад от 8.4 % до 87 900 000 куб. метра. През 2023 г. европейското производство е намаляло с 6.8 % до 107 300 000 куб. метра. Най-големите производители – Германия и Швеция, намалиха производството с над 1 млн. м³ със спадове съответно с 5.9 и 5.7 %. Процентно спадът на производството в Австрия и Финландия беше още по-сериозен – съответно с 9.7 и 6.8 %. Цените на фасонирана иглолистна дървесина са на по-ниско ниво спрямо сравнително високите цени на суровината и други увеличения на разходите, които оказват отрицателно въздействие върху европейските фабрики за производство на бичена дървесина. Намаляла е както вътрешнорегионалната, така и извънрегионалната търговия поради по-ниското търсене на основните пазари и санкционирания внос от Руската федерация и Беларус.

Потреблението на фасонирана иглолистна дървесина в САЩ бе отрицателно повлияно от високата инфлация и високите лихвени проценти, намалявайки приблизително с 2.6 % до 85 700 000 м³ през 2023 година. Производството на фасонирана иглолистна дървесина в САЩ през 2023 г. намалява с 0.8 % до 63 500 000 куб. метра.

Европейските доставки за САЩ начело с Германия и Швеция са намалели с 3.1 %, а общият износ на САЩ е 2 240 000 м³, подобно на нивата от 2022 година. От 2023 г. и през първите пет месеца на 2024 г. цените на фасонираната иглолистна дървесина в САЩ бяха сравнително ниски. На фона на ниските цени на дървения материал, слабите пазари и растящите разходи значително се увеличи съкращаването на работници и закриването на фабрики за разбичване на дървесина в САЩ и Канада.

Потреблението на фасонираната иглолистна дървесина в региона на ИКЕ през 2024 г. е на същото ниво от 2023 г. и се очаква то да не се промени и през 2025 година. Данни, подадени от държавите членки във въпросника за прогнозиране на дървения материал в региона на ИКЕ, показват, че производството на фасонирана иглолистна дървесина е намаляло с 0.3 % през 2024 г., но се очаква да се възстанови с 2.3 % през 2025 година.

Б. Пласти на дървесна основа

Относно строежа на жилища в Северна Америка, който се очаква да отчете лек растеж през 2024 г. (+1.3 %), потреблението на дървесни плоскости също ще бъде слабо, докато през 2023 г. имаше отрицателен растеж на потреблението на шперплатови плоскости (-35 % за шперплат и +2.9 % за OSB плоскости). Несигурната икономическа ситуация в Европа и падащото потребителско доверие доведоха до нов спад в производството на дървесни плоскости през 2023 г. (-6 %). Европейското производство на плоскости е намаляло за повечето продукти от плоскости (твърди плоскости (-17 %), шперплат (-15 %) и MDF, фазер със средна плътност (-11 %), с изключение на плочите с ориентирани влакна OSB (+2 %).

Ръстът в секторите на производството и потреблението на дървесните пласти и мебелите стимулира повишаването на цените на суровините и възстановяването на обема на добива на дървен материал. Данните, предоставени от държавите членки във въпросника за прогнозиране на дървения материал в региона на ИКЕ, показват че производството на дървесни плоскости ще се стабилизира на нивото от 2023 година. Тенденциите при производството на дървесни пласти се разминават, като в Северна Америка то се увеличава с 1.1 %, но спада с 1.0 % в Европа. Перспективата за производството на дървесни плоскости през 2025 г. е положителна с 1.9 % увеличение за региона на ИКЕ.

В. Целулоза, хартия и картон

Производството на целулоза, хартия и картон в Европа и Северна Америка през последните години спадна главно поради затваряне на цели фабрики/производства и/или неплатиран престой. В сегмента на дървесната каша/маса производството също беше по-ниско във всички региони на ИКЕ главно поради закриване или неплатиран престой на производства, което доведе и до по-ниско крайно потребление. За сметка на това износът главно за Китай скочи.

Очаква се високите лихвени проценти и постоянният инфлационен натиск да отчетат запазване на търсенето на продукти от целулоза, хартия и картон през 2024 г. стабилно, но по-ниско в сравнение с 2023 година. В производството на дървесна каша/маса през 2024 г. се прогнозира спад поради затваряне на фабрики в Северна Америка и неплатиран престой. Сигурността на доставките на дървесина за целулозна каша ще продължи да бъде проблем за производителите на целулоза, което

води до нестабилност на цените на целулозата в световен мащаб през 2024 година.

Данните, предоставени от държавите членки във въпросника за прогноза на дървения материал на ИКЕ, показват, че производството на целулоза, хартия и картон в региона на ИКЕ се е увеличило с над 3 % през 2024 г. и се очаква допълнително да се увеличи с над 1.0 % през 2025 година. Смята се, че потреблението на целулоза се е възстановило с 2.8 % през 2024 г. и се очаква да нарасне с 0.5 % през 2025 година. Оценката е, че потреблението на хартия и картон се е увеличило с 1.5 % през 2024 г. и се очаква да нарасне с 1.6 % през 2025 година.

Г. Дървесина за производство на енергия

В Европа скокът на цените на твърдите биогорива, наблюдаван през 2022 г. след започването на войната в Украйна, намаля, въпреки че те остават на по-високи цени от предвоенните нива и през 2024 година. **Пазарът на дървесина за енергия в региона на Югоизточна Европа се сви значително през 2023 г. и отбеляза леко възстановяване през 2024 година.** Най-големият спад в производството и потреблението се наблюдава при дървесните пелети.

Потреблението на енергия от дървесина в САЩ е било по-ниско през 2023 г. в сравнение с 2022 година. Това се обяснява с по-ниските нива на потребление от индустриалния и електроенергийния сектор. Производството на дървесни пелети в САЩ се е увеличило с близо 3 % между 2022 и 2023 г.; износът е намалял с 2.6 %, като Обединеното кралство остава най-големият експортен пазар (55 % от целия износ по тегло). В Канада настоящият капацитет на заводите за дървесни пелети се оценява на 4 720 000 т годишно, като в момента се използва около 73 % от капацитета.

Данните, предоставени от държавите членки във въпросника за прогнозиране на дървения материал на ИКЕ, показват, че производството на дървесни пелети в региона на ИКЕ се е увеличило с 1.3 % през 2024 г. и се очаква да нарасне с 1.2 % през 2025 година. Потреблението на дървесни пелети за производство на биоенергия се е увеличило с 1.9 % през 2024 г. и се очаква да нарасне с 1.6 % през 2025 година.

II. Динамика на ползването на дървесина от горските територии в България за периода 2019 – 2023 година

В настоящата разработка е направен кратък анализ на добитите количества дървесина по вид на собствеността на горските територии за периода 2019 – 2023 г., като са проследени общият дърводобив на обла дървесина в страната и добитите количества по вид собственост на горските територии. За целта са използвани отчетните форми 5 ГФ на Изпълнителната агенция по горите за 5-годишния период. Данните са обобщени и са интерпретирани за нуждите на анализа. Не са включени количествата дървесина, които се добиват от проръчване на земеделски земи, които са основно от категорията дърва, както и данните за добитата дървесина през 2024 г., които ще бъдат публикувани в началото на април 2025 години. Въпреки това през последните няколко години от земеделските земи се добиват сравнително високи количества дървесина – нараствайки от около 328 000 м³ през 2020 г. до 500 000 м³ през 2022 г., последвано от спад до 335 000 м³ през 2023 г. и до 277 000 м³ през 2024 г. по информация, публикувана на сайта на ИАГ (справка за транспортирана дървесина от временен склад с първични превозни билети (ППБ)).

За нуждите на анализа по-нататък е необходимо да отбележим, че структурно определяща категория дървесина с най-голям обем – над 50 % от добиваната в България дървесина, е категорията „дърва“ и тя се потребява както от местното население за отопление и домакински нужди, така и от определени предприятия като технологична дървесина за производство на целулоза и хартия, плочи от дървесни частици, брикети, пелети и други.

Анализът на добиваната в България дървесина общо от горските територии (ГТ) показва, че за 5-годишния период са добити 29 984 000 м³ обла дървесина. Разпределението на собствеността на ГТ по информация от годишния доклад на ИАГ за 2023 г. в страната е следната: държавни горски територии – около 78 % от общата площ на ГТ в страната, от която държавните горски предприятия (ДП) по чл. 163 от Закона за горите управляват 73.09 %, Министерството на околната среда и водите (МОСВ) – 4.36 %, и Учебно-опитните горски стопанства (УОГС) към Лесотехническият университет – 0.29 %. Средногодишни количества обла дървесина, добити за 5-годишния период:

1. От всички ГТ – 5 996 775 м³;
2. Общо от ДГТ – 4 626 545 м³ (77.15 %), в т.ч.: от ДГТ, управлявани от ДП – 4 581 255 м³ (76.40 %); от УОГС към ЛТУ – 39 602.8 м³ (0.66 %); от горите, управлявани от МОСВ – 5 687.6 м³ (0.09 %);
3. От горите, управлявани от общините – 624 731.2 м³ (10.42 %);
4. От горите на частни физически лица – 641 621 м³ (10.7 %);
5. От горите на частни юридически лица – 73 174.6 м³ (1.22 %);
6. От горите на религиозни организации – 30 693 м³ (0.51 %).

Общият преглед на средногодишните количества добита дървесина показва преобладаващ дърводобив от ДГТ – 77.15 % от средно добитото количество дървесина за периода, следван от добитите количества дървесина от горите, собственост на ЧФЛ – 10.7 %, и от горите, собственост на общините – 10.42 %, което на практика кореспондира с площта на горските територии, собственост на съответните групи собственици. Налице е само едно изключение – относителният дял на добитата дървесина от ГТ, собственост на ЧФЛ, спрямо притежаваните ГТ е по-висок от дървесината, добита от общинските гори, въпреки че те са с по-голяма площ на ГТ с 1.57 %.

Какво показват данните, свързани с динамиката на ползването на дървесина за периода? През **2019 г.** въпреки началото на рестрикциите вследствие пандемията от COVID-19, добивите на обла дървесина са все още най-високи за периода, а оттам продажбите и потреблението са стабилни и общото количество добита обла дървесина от горските територии е около 6 671 000 м³, а добитата от ДГТ възлиза на около 5 008 000 м³, което представлява 75.07 % от общо добитото количество. От ДГТ, управлявани от ДП по чл. 163 от ЗГ, са добити 4 964 000 м³, или 74.41 % от общо добитото количество обла дървесина през годината. За сравнение от горите на другите по-големи собственици – общините, са добити 773 222 м³, или 11.59 % от общо добитата през годината дървесина, на ЧФЛ – 761 090 м³, или 11.41 %, и на ЧЮЛ – 93 310 м³, или 1.40 %. Тези данни показват, че дърводобивът от ДГТ е доминиращ и определящ на пазара на обла дърве-

сина в страната, което, разбира се, е предопределено и от това, че държавата е най-големият собственик на ГТ в страната.

За **2020 г.** данните показват сериозен спад в добитите количества дървесина, причинени, както посочихме по-горе, от общата икономическа криза, предизвикана от пандемията COVID-19. **Спадът при дърводобива в страната показва, че от всички ГТ е добита обла дървесина с около 1 млн. м³ по-малко, или по-точно 913 796 м³,** като над 50 % от това количество, или 550 915 м³ от него, е от държавни горски територии. Голям е спадът в добитите количества и от общинските гори – 188 271 м³, последван от спада и от горите, собственост на ЧФЛ – 144 906 куб. метра. През 2020 г. от ГТ, управлявани от ДП по чл. 163 от ЗГ, са добити 4 414 000 м³, от горите, собственост на общините – 584 951 м³, а от тези на ЧФЛ – 616 184 кубически метра. Подобна е ситуацията и през 2021 г., въпреки че добивът на дървесина започва да се активизира, като се има предвид факта, че както собствениците, така и ползвателите и преработвателите започнаха да се нагаждат към условията и рестрикциите, въведени по време на пандемията. Общо добитото количество обла дървесина от горските територии през 2021 г. е 5 903 267 м³, което е с около 150 000 м³, или 145 707 м³ повече спрямо 2020 година. От ДГТ, управлявани от ДП, са добити 4 585 000 м³, или със 170 544 м³ повече спрямо 2020 година. *Конкретно за 3-годишния период 2019 – 2021 г. е налице траен спад в добитите количества дървесина от недържавните гори с 370 469 м³, което е спад с 21.7 % и е една от причините за очерталия се през 2021 г. недостиг на дърва за огрев за местното население.* Има спад и при дърводобива от ДГТ, управлявани от ДП, като за този период най-нисък е добивът на дървесина от ДГТ през 2020 г. – около 4 410 000 м³, което е спад с 11.1 % спрямо добитите 4 964 000 м³ дървесина през 2019 година. През **2021 г.** е налице ръст с 5.6 % спрямо 2020 г., но добитите количества отново остават по-малко от тези през 2019 г. с 303 605 м³, или с 6.1 %.

През **2022 г.** имаше всички изгледи икономиката в горския сектор, базирана основно на добива и продажбата на дървесина, да тръгне в по-нормално русло, но още от февруари се появи нова кризисна ситуация – войната между Русия и Украйна. Този факт предизвика увеличаването на цените на енергоносители, което доведе до увеличаване на търсенето и на цените на обла дървесина, и на горскодървесните продукти. Стигна се до ситуации, свързани със свръхтърсене, дори на значително по-високи цени с цел запасаване, заради неизвестността относно цените и очертаващата се продължителна война. Проблемът с хроничния недостиг на работна ръка, най-ясно изразен в дърводобивния подсектор, се изостри. През 2022 г. заради значително повишеното търсене и високите цени за продажби на обла дървесина, независимо от затрудненията на дърводобивниците, количествата добита дървесина нараснаха значително спрямо предходната година. Общо от всички горски територии са добити 6 416 735 м³, което е с 513 486 м³ повече спрямо 2021 г., доближавайки се до добивите отпреди кризата, предизвикана от пандемичната обстановка заради COVID-19. От държавните горски територии, управлявани от ДП, са добити 4 931 000 м³, което е с 346 168 м³ повече спрямо 2021 г., и доближават добитите количества през 2019 година. Успоредно с

растежа на добиваните количества дървесина и заради несигурността в международната ситуация цените на дървесината нараснаха значително, а дървопреработвателният сектор се презапаси с дървесина на високи цени.

Предвид презапасяването от 2022 г. и високите цени на дървесината, **2023 г.** започна с много слабо търсене на обла дървесина. Част от домакинствата преминаха от дърва за огрев към потребление на електрическа енергия, брикети, пелети и по-ефективни отоплителни уреди. През 2023 г. от всички горски територии са добити 5 235 000 м³ обла дървесина, **което е по-малко с над 1 млн. м³ спрямо 2022 г., или по-точно с 1 182 000 м³**, като с най-голям спад са добитите количества обла дървесина от ДГТ, управлявани от ДП, който е с 918 982 куб. метра.

За **2024 г.** все още липсват окончателните статистически данни, но данните от справката за транспортираната през годината дървесина по първични превозни билети от временен склад показва, че обемът на тази дървесина възлиза на 4 792 660 м³, като бележи **спад на количествата спрямо 2023 г. с още 442 277 куб. метра.**

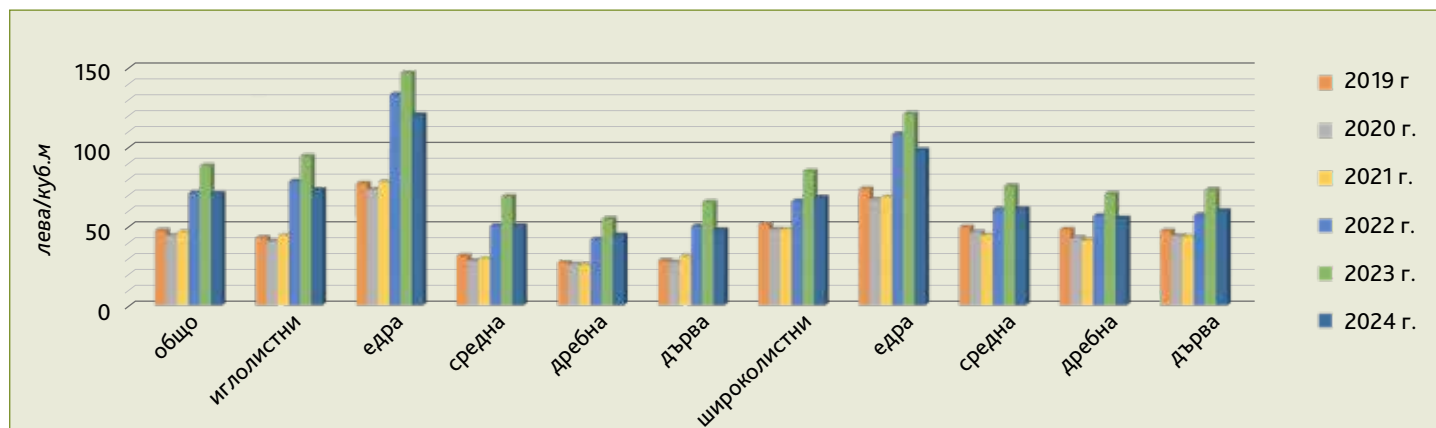
Допълнително се появи и още един проблем, свързан с намаленото търсене/потребление на дребна и средна иглолистна дървесина, и това е фактът, че заводът за производство на хартия „Монди Стамболийски“ АД в гр. Стамболийски преустанови своята дейност през 2024 година. Средногодишно в завода постъпваха около 300 000 – 350 000 м³ иглолистна технологична дървесина.

III. Анализ на изменението на цените при продажби на обла дървесина и на възлагане на дърводобива от редовни обекти от държавните горски територии за периода 2019 – 2024 година

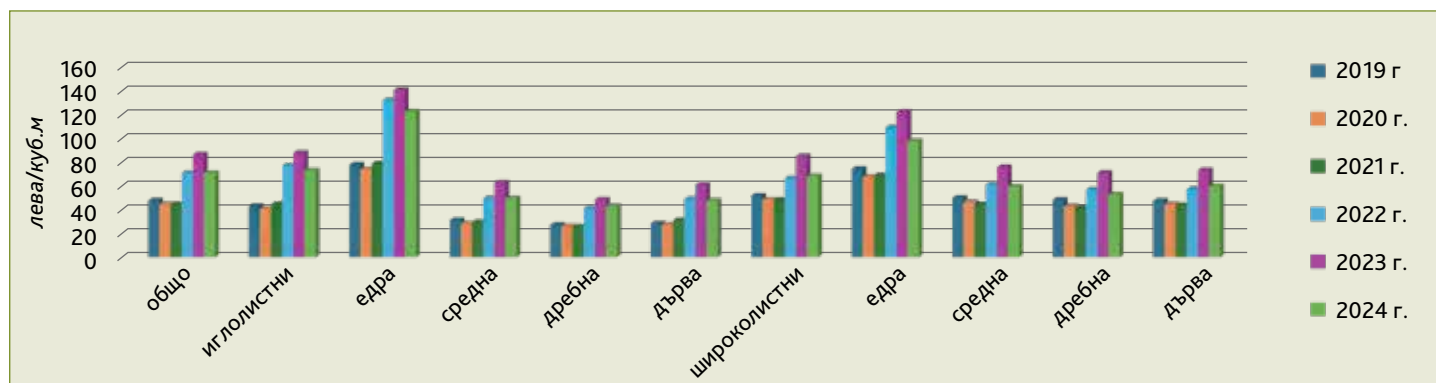
За нуждите на анализа е обработена информация за продажбите на дървесина и на възлагане на услугата за извършване на дърводобив от ДГТ за редовни обекти от ведомствената статистика на ИАГ, която е обобщена по основни начини на продажби и по категории обла дървесина за периода 2019 – 2024 година. Данните са представени в графична форма в съответни фигури с цел онагледяване на тенденциите при изменението на цените. Сравнителният анализ на цените на продажби по видове процедури най-общо показва следните тенденции:

1. При **продажбите „на корен“ (сечища)**, *фиг. 1*, усреднените цени за периода 2019 – 2021 г. са със сравнително близки стойности – от 47.67 лв./м³ за 2019 г. до 44.52 лв./м³ за 2020 г., докато от 2022 г. се наблюдава рязко покачване до 89.03 лв./м³ за 2023 година. Значително по-изразено е нарастването на цените при иглолистните обли материали, където за определени години (2020 спрямо 2023 г.) и категории (средна, дребна и дърва) е над 2 пъти. Ръстът при продажбите на обезличен куб. м дървесина на сечища при база 2019 г. спрямо 2023 г. е с 86.76 %, а спрямо 2024 г. е с 49.82 %. По-висок е растежът на цените на иглолистната дървесина, достигайки ръст от 121.89 % спрямо 2023 г., който намалява до 71.81 % спрямо 2024 година.

При широколистните обли материали, продаде-

Фиг. 1. Динамика на цените по категории обла дървесина и общо от редовни обекти, добити от ДГТ при продажби на сечища в периода 2019 – 2024 г.

Фиг. 2. Динамика на цените по категории обла дървесина и общо от редовни обекти, добити от ДГТ при продажби на сечища и на големи ползватели в периода 2019 – 2024 г.

ни на сечища, тенденцията е същата и тук е налице сериозен ръст в цените от 2019 г. спрямо 2023 г. – съответно с 65.46 % на обезличен куб. м, който намалява на 33.33 % спрямо 2024 година. Сравнително най-голямо е нарастването при едрата широколистна дървесина – от 74.28 лв./м³ през 2019 г. до 122.33 лв./м³ през 2023 г., което е ръст с 64.68 % и на 99.15 лв./м³ за 2024 г., което е ръст 33.48 %.

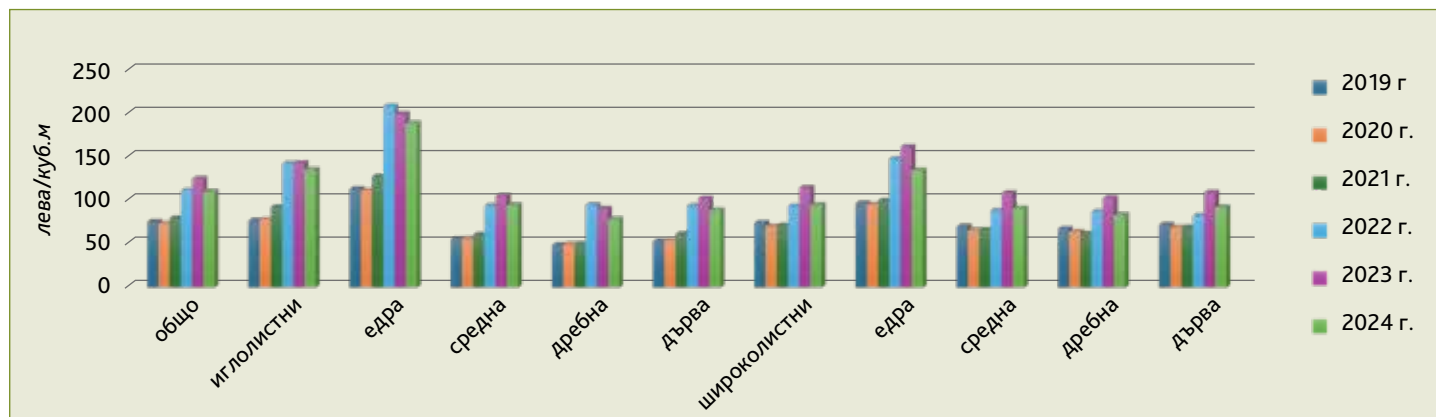
2. При продажбите на сечища и на големите ползватели на дървесина (фиг. 2) ценовите тенденции са аналогични. И тук средногодишните цени за първите три години от анализирания период са близки и се изменят, намалявайки слабо от 47.67 лв./м³ през 2019 г. до 44.49 лв./м³ за 2021 година. Следва **рязко повишаване – през 2022 до 70.93 лв./м³ и до 86.18 лв./м³ през 2023 г., което е ръст съответно с 80.78 % на 2019 г. спрямо 2023 г. и с 48.54 % спрямо 2024 година.** И тук най-високо е покачването на цените при иглолистните обли материали – над 2 пъти, т.е. със 104.82 % за 2023 г. спрямо 2019 година. Този ръст намалява спрямо 2024 г. и е 70.43 % спрямо 2019 година. При широколистната дървесина също има сериозно покачване на цените, но средно с 64.4 % спрямо 2023 г., намаляващо до 32.09 % спрямо 2024 година. Тук с най-голям ръст са цените при едрата широколистна дървесина, съответно с 64.65 % за 2023 г. и 31.58% спрямо 2024 година.

3. Сравнително интересни са ценовите флуктуации при продажбите на обла дървесина на сортименти (фиг. 3). Като цяло и тук цените през първите 3 го-

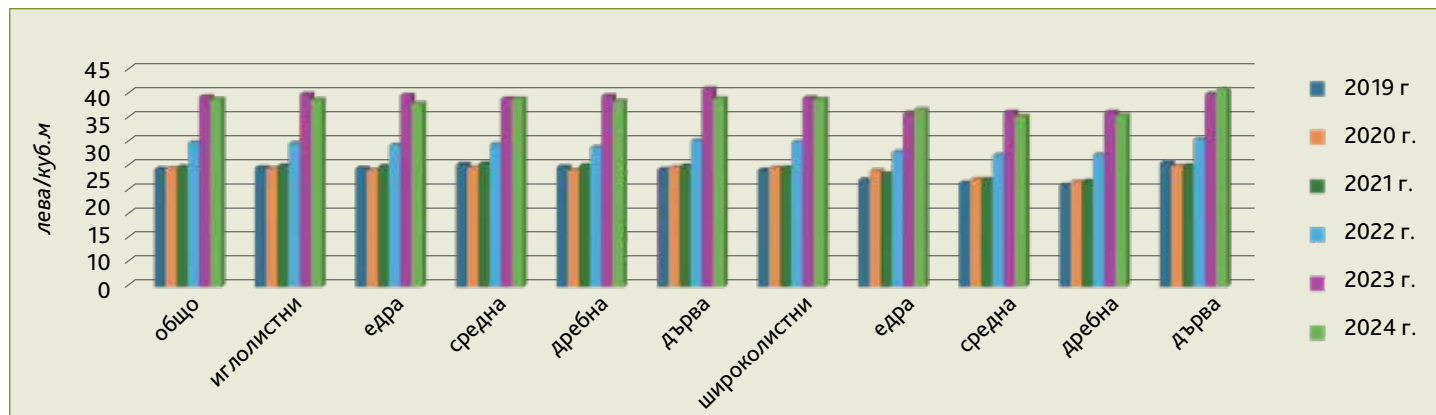
дини от анализирания период са близки помежду си и се изменят от 73.85 през 2020 г. до 80.02 лв./м³ за 2021 година.

И тук увеличението на цените е по-ясно изразено от 2019 към 2021 г. при иглолистните материали, когато средната цена нараства от 77 лв./м³ през 2019 г. на 92.85 лв./м³ през 2021 г., докато при широколистните тенденцията е обратна. Големото нарастване на цените при този начин на продажби е от 2022 към 2023 г., когато общо усреднените цени на обезличен куб. м достигат 125.36 лв./м³, намалявайки до 110.29 лв./м³ през 2024 година. Общият ръст на цените при продажбите на сортименти от 2019 до 2023 г. е с 65.68 %, при иглолистните с 86.39 %, а при широколистните с 53.81 %. Нарастването на цените между 2019 и 2024 г. е сравнително по-малко, като ръстът е с 65.68 % спрямо 2023 г. и с 45.77 % спрямо 2024 година. С най-високото увеличение са иглолистните дърва – с 92.13 % спрямо 2023 г. и 67.24 % спрямо 2024 година. При широколистната дървесина нарастването на цените при този вид продажби е по-малко, като най-високо е при едрата дървесина, съответно ръст спрямо 2023 г. с 66.98 % и с 39.42 % спрямо 2024 година.

4. Измененията на цените за възлагане на услугата по извършване на дърводобива (в т.ч. дърводобива със собствени работници) следват тенденциите на изменение на цените за продажби на дървесина, като тук, ако разделим периода на по 3 години, се очертават два 3-годишни периода. Първият е от 2019 до 2021 г., когато разликата в цените за добив на един

Фиг. 3. Изменение на цените при продажби на дървесина на сортименти по категории обла дървесина и общо от редовни обекти, добити от ДГТ в периода 2019 – 2024 г.

Фиг. 4. Изменение на цените на услугата дърводобив по категории обла дървесина и общо от редовни обекти, добити от ДГТ в периода 2019 – 2024 г.

куб. м дървесина е в размер на около 0.50 лв./м³ и варира при усреднените цени от 24.6 до 25.01 лв. за куб. метър. И при иглолистните, и при широколистните обли материали разликата в цената на услугата се запазва в същия размер. **В следващия тригодишен период от 2022 до 2024 г. е налице увеличение на цените за извършване на услугата за добив на 1 м³ дървесина с около 15 лв./м³, или средно с 61.34 % – от 24.6 лв./м³ до 39.69 лв./куб. метър.**

Видно от *фиг. 4* е налице ръст при услугата за добив на иглолистни и широколистни материали от 2019 до 2023 г., съответно при иглолистните – ръст с 61.49 %, от 24.88 до 40.18 лв./м³, и при широколистните – с 61.58 %, от 24.39 до 39.41 лв./куб. метър.

IV. Изводи и препоръки

1. Промените на добитите количества дървесина за 5-годишния период и на цените им се дължи на възникналият няколко кризисни ситуации. Първоначално горският сектор на национално и на европейско ниво бе изпаднал в криза, свързана с появата на масови нападения от корояди, довело до увеличаване на добива и свързпредлагане в продължение на няколко години на евтина увредена дървесина от биотични и абиотични фактори.

Впоследствие, след преодоляване на каламитетите в някои от европейските страни, в т.ч. и в България, от 2020 г. в целия свят бяха въведени силно ограничителни мерки поради пандемията от COVID-19, което доведе до спад в добивите и потреблението в т.ч. до затварянето на големи дървопреработвателни предприятия. През февруари 2022 г. избухна войната между Русия и Украйна, продължаваща вече 3 години. Тя силно повлия на пазара на дървесина, на търсенето и на цените на облата дървесина и на горскодървесните продукти. Тези кризисни ситуации доведоха през 2022 г. до покупко-продажби на обла дървесина на значително по-високи цени от дървопреработвателния сектор, свързани с презапасяване с дървесина на високи цени, оскъпяващи готовата им продукция, което пък, от своя страна, доведе до намаляване на продажбите им на тези по-високи цени. Населението също се преориентира към преобладаващо потребление на електрическа енергия или на брикети и пелети в по-ефективни отоплителни уреди.

2. Липсата на средства за инвестиции в нова техника и технологии за въвеждане на машинен (механизиран) дърводобив, както и за квалификация на работната ръка доведе до неритмичност и затруднения в добива на дървесина – все по-ясно изразени през последните години. Това показва, че за условията на страната ни се появи нов кризисен фактор, който ще доведе в близко бъдеще до периодичен недостиг на обла дървесина за нуждите на дървопреработвателната и мебелната промишленост и за населението.

3. Най-общо динамиката на добива на дървесина от всички горски територии за 5-годишния период от 2019 до 2023 г. може да бъде представена така: най-голямо количество обла дървесина е добито през 2019 г., съответно 6 671 356 м³, последвано от спад през 2020 и 2021 г., съответно до 5 757 560 и 5 903 267 м³, последвано от ръст до 6 416 753 м³ през 2022 г. и отново от спад през 2023 г. до 5 234 937 куб. метра. През този 5-годишен период разликата между най-високото и най-ниското количество добита дървесина достига до 1 436 419 м³, което е от 21.53 до 27.44 % от най-високото

или най-ниското добито количество обла дървесина за периода.

4. От анализа на динамиката на добивите на обла дървесина в периода 2019 – 2023 г. при сега действащата институционална структура на управление и предвид факта, че най-големият собственик на ГТ е държавата, като преобладаващата част от нейните ГТ се управляват от ДГП (73.09 %), са необходими буфери и механизми за реакция при възникването на кризисни моменти:

4.1. На първо място е необходима по-голяма гъвкавост и по-бърза реакция при възникване на кризисни ситуации и промени в търсенето на обла дървесина, в т.ч. чрез създаване на маркетингови звена на национално и на регионални нива. От друга страна, при срив на пазара на дървесина в продължение на 2 и повече последователни години, предвид факта, че държавните горски предприятия се издържат почти изцяло от добива и продажбата на обла дървесина, е необходимо да се търсят субсидии от държавата като компенсация за изпълнението на общественополезните дейности, които те са задължени да извършват съгласно изискванията на Закона за горите, за осигуряване на финансови средства за работни заплати, издръжка и други;

4.2. На второ място, предвид регионалните различия между държавните горски предприятия, в т.ч. различията в дървесните видове, техните запаси и предвидени количества за ползване/добив, е необходимо създаване на допълнителен общ фонд за акумулиране и при необходимост преразпределение или подпомагане на/с финансови средства, в т.ч. чрез промяна на ЗГ;

4.3. Разнообразяване на стопанските дейности с цел диверсифициране на приходите, които понастоящем са основно от добив и продажба на обла дървесина. За целта може да се обърне внимание на увеличаване на приходите от недървесни горски продукти, в т.ч. гъби, трюфели, билки, да се предприемат действия за превръщането на ловното стопанство в печеливш подсектор, развитие на планинския туризъм в горите, възмездяване на екосистемните услуги в ГТ и събиране на средства от това чрез създаване на необходимата подзаконова нормативна уредба и други;

4.4. Създаване на собствени логистични звена/центрове към държавните горски предприятия за добив и транспорт на дървесина с модерна техника и съоръжения предвид недостатъчния капацитет на частните горски предприемачи в този подсектор;

4.5. Промени в нормативната уредба, позволяващи дърводобив с по-високи интензивности, както и за осигуряване на възможност при подходящи терени и насаждения да се използва високоспециализирана техника за дърводобив и извоз като харвестери, форвардери и други.

5. Като цяло от сравнителния анализ на цените при продажби на обла дървесина и на възлагане на дърводобива от редовни обекти от ДГТ по основни начини на продажби и категории дървесина за периода 2019 – 2024 г. може да се направи общото заключение, че **до 2021 г. цените са относително постоянни с липса на ясни тенденции на нарастване. От 2022 г. обаче започва коренна промяна на пазара на дървесина, свързана с рязко увеличение на цените на облата дървесина, последвано от рязък спад в търсенето на дървесина.** Намаляването на добитата дървесина в страната през последните 2 години – 2023 и 2024 г., възлиза на около 1 500 000 куб. метра.